

SECTION: PEDAGOGICAL SCIENCES.

SEKCJA: NAUK PEDAGOGICZNYCH.

How to cite: Hubar, O., Zinchenko V., & Danylo, T. (2024). Diversity and inclusion in higher education in Ukraine: analysis of approaches to creating more accessible and diverse learning. *Horizons of Innovation: Conference on Multidisciplinary Trends in Science 2024*. (pp. 257-260). Futurity Research Publishing. <https://futurity-publishing.com/horizons-of-innovation-conference-on-multidisciplinary-trends-in-science-2024-2/>

Diversity and inclusion in higher education in Ukraine: analysis of approaches to creating more accessible and diverse learning

Різноманітність та інклюзія у вищій освіті України: аналіз підходів до створення більш доступних та різноманітних навчальних середовищ

Губарь Ольга Григорівна¹, Зінченко Вікторія Миколаївна², Данило Тетяна Луківна³

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, факультет педагогічної і мистецької освіти, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м.Полтава, Україна, olhahubar82@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-3640-149>

² кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кривий Ріг, Україна, vicik-210898@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-3080-4272>

³методист, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків, Україна, daniilotatianka@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-4737-9665>

Accepted: February 13, 2024 | **Published:** February 28, 2024 | **Language:** Ukrainian

Abstract: The purpose of this study was to analyze the development and implementation of diversity and inclusion in higher education in Ukraine. It aimed to identify the main challenges and prospects of this process. Analysis and generalization methods were used. The implementation of diversity and inclusion in Ukrainian higher education is urgent due to the increased number of people with special needs resulting from the war and the poor state of the domestic healthcare sector. Inclusive education is expected to improve student success, enhance social and emotional development, promote the acceptance of other education seekers, and contribute to building a more just society.

Keywords: inclusive education, harmonious society, special educational needs (SEN), principles of the model.

Вступ

Право на отримання освітніх послуг, згідно з законом України, доступне кожному українцю, тому питання різноманітності та інклюзії завжди актуальні для вітчизняної вищої освіти. Інклюзивна освіта – це система, що базується на принципі рівності прав і можливостей. Ця система – не лише вимога часу, а й одне з міжнародних зобов'язань України, що випливає з ратифікації Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю.

Тому важливо забезпечити такі умови, щоб людей з особливими освітніми потребами приймали, поважали та не дискримінували. Тема інклюзивної освіти стає все більш актуальною, оскільки люди з особливими потребами стикаються з низкою бар'єрів на шляху до навчання. У багатьох випадках ці бар'єри пов'язані з інклюзією і включають такі фактори, як якість оцінювання, розміщення, якість послуг, взаємодія між людьми з особливими потребами й учителями, соціокультурне середовище, наявність необхідних приміщень і можливість легко евакуюватися до укриттів у разі повітряних нальотів.

Результати дослідження

Згідно з визначенням Міністерства освіти і науки України (Про освіту, 2017), інклюзивна освіта – це система гарантованих державою освітніх послуг, яка базується на принципах недискримінації, урахуванні людського розмаїття та ефективному залученні і включенні всіх учасників освітнього процесу. Особливе значення для різноманітності та інклюзії у вищій освіті України має документ «Порядок організації інклюзивного навчання в закладах вищої освіти», у якому детально розписано, яким повинно бути інклюзивне навчання в закладах вищої освіти (Порядок організації інклюзивного навчання в закладах вищої освіти, 2019). За даними Державної служби статистики України, на початку 2020 навчального року в університетах, академіях та інститутах здобували освіту 10 714 здобувачів освіти з ООП (Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2020 році, 2020).

Впровадження різноманітності й інклюзії у вищій освіті України має низку проблем, що потрібно розв'язати (табл.1):

Таблиця 1

Проблеми впровадження різноманітності й інклюзії у вищій освіті України та рекомендації щодо їх вирішення

Проблеми	Підходи до вирішення проблем
Відсутність достатньої кількості підготовлених фахівців для роботи зі здобувачами освіти з особливими освітніми потребами;	Збільшення державного замовлення на підготовку необхідних фахівців за популяризацією професії за допомогою постійного зростання заробітної платні;
низький рівень супроводу здобувачів освіти з ООП;	ширше залучення батьків й оточення здобувачів освіти задля постійної взаємодії між здобувачами освіти й соціумом;
недостатнє спеціальне обладнання аудиторій і тренінгових кімнат;	закупівля нового обладнання за рахунок держави і коштів, залучених благодійними фондами;
недостатній рівень інклюзивної компетентності викладацького складу;	створення актуальних курсів підвищення кваліфікації викладачів у питаннях інклюзії і різноманіття;
відсутність умов для творчого особистісного розвитку здобувачів освіти з особливими освітніми потребами;	створення гуртків і залучення здобувачів освіти з ООП;
відсутність залучення інших здобувачів освіти до супроводу осіб з ООП;	затвердження принципів допомоги, мотивація здобувачів освіти та їх виховання на принципах гуманізму;
ворожість стосовно «інакших» здобувачів освіти.	проведення виховних робіт з поясненням необхідності побудови гармонійного суспільства.

Джерело: власна розробка авторів

Для застосування підходів вирішення проблем різноманітності й інклюзії у вищій освіті України необхідно створити більш доступні й різноманітні навчальні середовища, де студенти з ООП матимуть змогу:

- брати участь у своїй спільноті й відчуватимуть свою причетність до неї, бути адаптованими й підготовленими до дорослого життя;
- розвинути свої вміння і навички;
- виконувати поставлені задачі, працюючи в колективі з іншими;

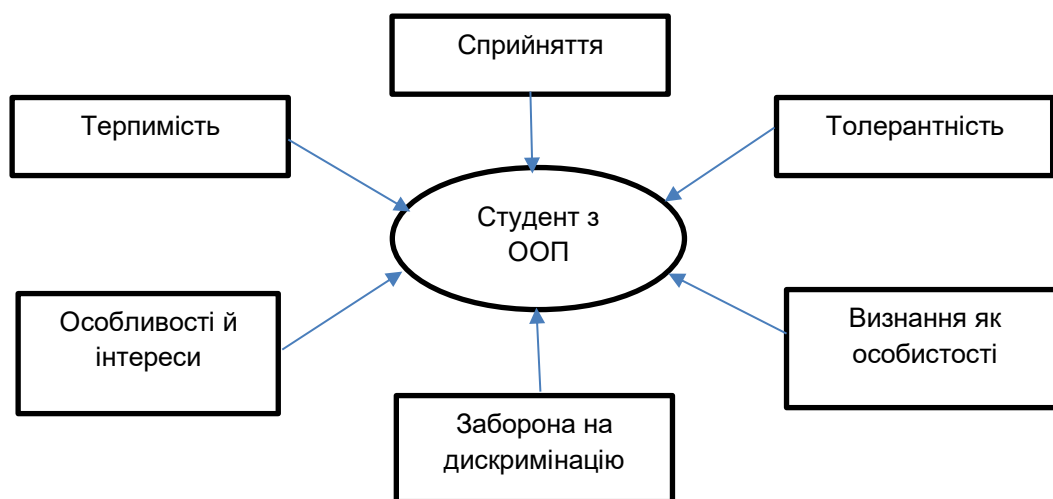
- набувати досвід у наявних рольових моделях шляхом залучення до взаємодії з іншими здобувачами освіти.

Основними двома підходами до створення більш доступних і різноманітних навчальних середовищ, що існують у світовій практиці, є модель «Поглинання» і «Співіснування» (Гевко, 2019). Україна обрала модель «Поглинання», що не дає змоги студенту з ООП обрати навчальний заклад з необхідними для нього умовами, та має докорінну відмінність із більшістю країн ЄС, які разом з Японією реалізують модель «Співіснування». Особливістю цієї моделі є створення інклюзивних класів у межах навчального закладу й групування здобувачів освіти за типами їх особливих освітніх потреб, що дає змогу ретельніше спостерігати й корегувати помилки в межах навчального процесу.

Люди з особливими потребами становлять не менше 16% усього працездатного населення ЄС, для молоді (16-25 років) цей показник становить приблизно 7,3% (Klein та ін., 2019), тому обрано модель, що дасть змогу надалі залучити їх до робітничого процесу й економічної діяльності. Оскільки Україна прямує до ЄС, то їй необхідно уніфікувати й підходи до інклюзії в освіті із законодавством країн-учасників ЄС, у зв'язку із цим пропонується використовувати модель «Співіснування» з вітчизняними принципами підходу до створення навчальних середовищ. Вітчизняна модель до створення більш доступних і різноманітних навчальних середовищ має ґрунтуватися на таких принципах (рис 1.):

Рисунок 1

Принципи вітчизняної моделі створення більш доступних і різноманітних навчальних середовищ для здобувачів освіти з ООП

Джерело: власна розробка авторів

Визнання особистості в навчальному середовищі університету полягає у вихованні в здобувача освіти позитивного ставлення до своєї зовнішності та основних фізичних якостей. Важливим є питання щодо покращення вмій пересування і набуття навичок самостійної життєдіяльності.

Педагогічна практика свідчить, що не можна чекати однакових результатів у діяльності, оскільки студенти відрізняються за своїми здібностями. Відмінності можуть бути як кількісними, так і якісними.

Заборона дискримінації в освіті базується на «Загальній декларації прав людини» 1948 року, що забороняє всі форми расової та іншої дискримінації.

Міжнародний пакт про права людини передбачає, що країни, які ратифікували його, поважають права всіх людей, які перебувають на їхній території та під юрисдикцією, без відмінностей, таких як: раса, колір шкіри, стать, мова, релігія, сексуальна орієнтація чи політичні переконання, національне чи соціальне походження, власність, уживання наркотиків, народження чи інший стан.

Організація спільного навчання та діяльності вимагає терпимості одне до одного, усвідомлення того, що без цього неможлива плідна співпраця та виконання навчальної програми.

Висновки

Отже, упровадження різноманіття й інклюзії у вищу освіту України є актуальною проблемою, яку на законодавчому рівні почали вирішувати лише в останнє десятиліття. Визначено основні із цих проблем і надано рекомендації щодо їх вирішення. Також визначено неефективність моделі підходу до створення більш доступних і різноманітних навчальних середовищ, що використовується в Україні, та надано рекомендації переходу на модель, що використовується в ЄС. Розроблено й роз'яснено принципи цієї моделі, що дає змогу створити найбільш доступне й різноманітне з навчальних середовищ для українських здобувачів освіти.

Література

Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2020 році. (б.д.). https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm (дата звернення: 15.01.2024).

Гевко, І. В. (2019). Інклюзивна освіта в Україні: Сучасний стан та проблеми розвитку. *Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 1(64), 52–58.

Порядок організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти, Постанова Кабінету Міністрів № 635 (2019) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-п#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

Про освіту, Закон України (б. д.) (Україна). *Відомості Верховної Ради*, (38), 380.

Klein, V., Silonova, V., & Hladush, V. (2019). Actual problems of inclusion, integration of social and health disadvantaged pupils in the Slovak Republic. *Actual problems of the correctional education*, 13(1), 48–61. <https://doi.org/10.32626/2413-2578.2019-13.48-61> (дата звернення: 15.01.2024).